

Топалов С.А., к.е.н.

доцент кафедри економіки підприємства

Адамчук К.О.

Запорізька державна інженерна академія

kirk2007@meta.ua

ПЛАНУВАННЯ ПОТОЧНИХ ВИТРАТ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Топалов С.А., Адамчук К.О. Планування поточних витрат на металургійному підприємстві. У статті розглянуті основні підходи до визначення витрат на металургійному виробництві.

Топалов С.А., Адамчук К.А. Планирование текущих расходов на металлургическом предприятии. В статье рассмотрены основные подходы к определению затрат на металлургическом производстве.

Topalov S., Adamchuk K. Planning for current expenses in the steel enterprise. In article discusses the basic approaches to determining the cost of steel production.

Постановка проблеми. Розглянуті основні підходи до планування та прогнозування витрат на підприємствах металургійної галузі; запропоновано прогнозну модель для металургійного підприємства.

Аналіз останніх досліджень. На думку Л. Нападовської у собівартості продукції втілені всі затрати на виробництво і реалізацію продукції, тому вона показує, наскільки ефективно на підприємстві використовують всі види ресурсів [4, с. 78]. Завгородній П. стверджує, що собівартість продукції формують всі витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції, виражені в грошовій формі [5, с. 170]. Сопко В. зазначає, що використані у процесі виробництва всі різні речовини та сили природи на виготовлення нового продукту праці формують поняття витрати, а грошове вираження суми витрат на виробництво конкретного продукту визначає поняття собівартість [6, с. 3].

Виклад основного матеріалу. Прогнозування – ширше поняття, ніж планування, оскільки, крім показників діяльності фірми, включає і дані про зовнішнє середовище. Прогнозування – це передбачення майбутнього стану внутрішнього і зовнішнього середовища фірми, яке базується на наукових методах та інтуїції, тобто це процес обґрунтування кількісних та якісних змін розвитку в майбутньому. Прогнозування, з одного боку, передуює плануванню, а з іншого – є його складовою, оскільки використовується на різних стадіях планової роботи, а саме: на стадії аналізу середовища і визначення передумов для формування стратегій; у ході реалізації планів. На сучасному етапі планування і прогнозування витрат на металургійних підприємствах має здійснюватися на основі комплексного аналізу та пошуку шляхів найбільш ефективного соціально-економічного розвитку всього підприємства. Зміни у чинних нормативно-правових актах, у тому числі з питань оподаткування,

обліку, державних стандартів, коливання світової кон'юнктури як на саму продукцію підприємств, так і на ресурси (котуни, газ, електроенергія, технологічні домішки) призводять до того, що прогнозувати діяльність підприємства, а отже, і планувати навіть на короткостроковий період стає для підприємств важким випробуванням. Ускладнює проблему і відсутність повної та вичерпної офіційної статистичної інформації щодо існуючого економічного стану та можливостей розвитку країни, окремого регіону, галузі. Багато даних, які мають велике значення при проведенні прогнозування, не оприлюднюється. Відтак, значно зростають господарські ризики, пов'язані з неправильними розрахунками. Важливим завданням у системі управління витратами для металургійних підприємств є активізація впровадження наукових знань та передових інноваційних технологій у виробництво [7, с. 2]. Ще одна проблема – недосконала методична база. Прогнозування діяльності підприємства будується на певному співвідношенні математичних методів та експертних оцінок. Щодо методологічних підходів, то вони достатньо розроблені та представлені у наукових джерелах [1, с. 146]. Проте слід відзначити, що прикладних методик, наприклад, які базуються на використанні інтегральних рейтингових показників при визначенні варіантів управлінських дій на металургійних підприємствах, практично немає. Отже, підприємства мають самостійно розробляти відповідні внутрішні документи, адаптовані до особливостей технології та системи управління виробництвом на металургійних підприємствах. Для вирішення цих питань у прогнозуванні та плануванні потрібні більш досконала методологія, прикладні методики, форми та методи аналітичної роботи.

Для забезпечення ефективного управління металургійним підприємством та його інноваційного розвитку необхідно мати точнішу інформацію про витрати на здійснення тих або інших видів діяльності, а "всередині" цих видів діяльності - про витрати на виробництво і реалізацію окремих продуктів (робіт, послуг). Оптимізація організації обліку витрат дасть можливість складати обґрунтовані прогнози і плани та значно скоротити потік інформації [7, с. 4]. Це дасть змогу спрямувати більше сил і коштів на аналітичну роботу та пошук кращих шляхів розвитку підприємства, у тому числі шляхом упровадження нових технологій.

Формування такої прогнозованої й планової інформації здійснюється шляхом систематизації та комбінування показників у внутрішніх нормативах і стандартах підприємства, визначення системи індикативних показників. Для цього впроваджується уніфікована форма показників довгострокових виробничих факторів, поточних витрат, загальних і кінцевих результатів.

Також необхідно порівнювати основні фінансово-економічні показники господарської діяльності з відповідними показниками конкурентів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Отже, прогнозування та планування на підприємстві має бути побудовано за принципами цільового підходу. Визначальна риса прогнозування на основі цільового підходу полягає в досягненні певного результату виробництва з подальшим визначенням необхідних для цього ресурсів та інтенсивності їх

використання.

У процесі аналізу звітів і розробки прогнозу за встановленими формами важливо забезпечити соціальну спрямованість розвитку підприємства. Соціальна відповідальність бізнесу - це загальна світова тенденція при досягненні конкурентоспроможності підприємства. Вона полягає не лише в достатньому рівні оплати праці працівників, наявності на підприємстві соціальної бази (дитячі садки, санаторії, додаткове медичне страхування, матеріальна допомога працівникам тощо). Це передбачає належний рівень сплати податків до бюджетів усіх рівнів, оскільки саме податки є джерелом для забезпечення виконання інших конституційних прав працівників підприємства [2, с. 184].

Основними показниками соціальної спрямованості економічного зростання на підприємстві, на нашу думку, є:

- частка коштів, виділених на виконання соціальних зобов'язань, передбачених чинним законодавством і колективним договором підприємства;
- розвиток соціальної інфраструктури;
- існування стратегічного плану соціально-економічного розвитку підприємства.

У разі необхідності підприємство може виділити й інші показники.

Ці показники разом з іншими, наприклад, ліквідності, рентабельності, оборотності, левериджу, матеріаломісткості, трудомісткості, фондівддачі тощо характеризують загальний стан металургійного підприємства. Більш глибокий аналіз рівня виробництва дає змогу розробити прогноз потреби в продукції на підставі попиту, контрактів, договорів, заявок, прогнозів суміжних підприємств тощо. Порівняння попиту на продукцію й потреби в ній з досягнутою або плановою величиною її виробництва дає змогу розрахувати індекс потреби (попиту). Такі індекси за ряд звітних та планових періодів показують, як змінюються пріоритети розвитку виробництва тієї чи іншої продукції. Більш поглиблений аналіз дає змогу спрогнозувати співвідношення потреб і попиту, і відповідно, обсяги виробництва продукції, ресурсів, поточних витрат і їх складових. Важливим завданням такого аналізу та прогнозних пошуків є вивчення ринків збуту, стану забезпеченості підприємств сировиною, матеріалами, паливом, комплектуючими тощо. З цих питань плануванню має передувати глибокий і всебічний аналіз досягнутої ефективності, тенденцій та особливостей її динаміки і створення прогнозних моделей. Для цього шляхом співвідношення прибутку й витрат необхідно визначити напрями раціонального використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Призначення прогнозного моделювання полягає у виявленні найбільш вигідного варіанта виконання конкретного господарського завдання.

Порівняння економічної ефективності кожного з варіантів дій проводиться з урахуванням інноваційної складової, тобто впровадження нової технології для вирішення питань підвищення конкурентоспроможності.

Під час обґрунтування планів соціально-економічного розвитку металургійного підприємства поряд із системою взаємопов'язаних показників ефективності (рентабельність, продуктивність праці тощо) слід широко

застосовувати специфічні техніко-економічні показники, які відображають удосконалення технології виробництва, широкий розвиток комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів, упровадження нового устаткування, заміну дорогих ресурсів на більш дешеві.

Особливу увагу слід приділити показникам ефективності зовнішньоекономічних зв'язків металургійного підприємства: обсяг виробництва продукції на експорт, рентабельність експорту, абсолютна величина прибутку від здійснення експорту. Також показником ефективності зовнішньоекономічної діяльності може бути порівняння вартості ресурсів (сировини, енергоресурсів, послуг тощо), отриманих на внутрішньому ринку, та імпортованих.

На нашу думку, прогнозна модель для металургійного підприємства має складатися з трьох ключових секторів залежно від організаційної побудови підприємства за центрами відповідальності:

- 1) бюджетного, або головного сектора керівництва підприємства (бюджету підприємства);
- 2) платіжного балансу (фінансового бюджету) та зовнішньоекономічного сектора;
- 3) операційних бюджетів по центрах відповідальності.

Побудована таким чином модель дає змогу відслідковувати та в разі необхідності корегувати структуру (збільшувати або зменшувати їх кількість) та склад центрів відповідальності для забезпечення прийняття якісних управлінських рішень. Базовим принципом схеми моделі є ретельний облік руху фінансових потоків (обсяги, структура, терміни) за кожним із центрів відповідальності. Така система обліку дає змогу описати доходи (прибутки), витрати, інвестиції, заощадження та фінансові потоки, спрямовані на різні ділянки господарської системи підприємства. Модель має забезпечувати узгодженість установлених мікроекономічних показників.

В основі розглянутій моделі лежить прогнозна (робоча) таблиця, в якій закладено характеристики металургійного підприємства. До неї заносяться встановлені у внутрішніх нормативах і стандартах дані (темпи зростання, співвідношення, абсолютні величини, коефіцієнти еластичності тощо), необхідні для використання в моделі. Крім того, у цій таблиці обов'язково відображаються значення базового року та прогнозні значення заборгованості. Найбільш важливі показники функціонування підприємства розраховуються таким чином, щоб у подальшому можна було здійснювати реальні з економічної точки зору прогнози розвитку його фінансових можливостей.

Для роботи з названою моделлю бухгалтерський облік на підприємстві (фінансовий, податковий, управлінський) має забезпечити надання інформації трьох типів: базові дані, тобто повний та погоджений набір даних з рахунків доходів усіх видів, платіжного бюджету, про обсяги реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках, заборгованості перед постачальниками, бюджетом, працівниками та іншими кредиторами, дані про ціни на продукцію і ресурси, які мають бути використані як вихідні в прогнозній моделі; набір рівнянь, які описують математичні співвідношення обліку та поведінки економічних

змінних; сукупність екзогенних (зумовлених зовнішніми причинами) економічних змінних, параметрів або коефіцієнтів, значення яких уводяться для кожного року прогнозованого періоду.

Висновки. Отже, у розглянутій моделі розраховуються два типи результатів: значення ендогенних, або залежних, економічних змінних і набір фактичних співвідношень і показників. Ендогенні (розрахункові) значення визначаються для кожного року прогнозного періоду на базі екзогенних (внутрішніх) обсягів, або змінних параметрів і коефіцієнтів.

Фактичні співвідношення та показники дають змогу проводити перевірку погодженості й економічної доцільності прогнозу. Підприємство може розвивати та розширювати базову мікроекономічну схему відповідно до встановлених завдань прогнозування.

Список літератури:

1. Воронкова В.Г. Планування та прогнозування в умовах ринку / В.Г. Воронкова, С.Л. Катаєв, А.М. Ткаченко та ін. – К. : Професіонал, 2006. – 608 с.
2. Гольцова С.М. Звітність підприємств (фінансова, статистична, консолідована та до фондів соціального та пенсійного страхування) : навч. посіб. / С.М. Гольцова, І.Й. Плікус. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 292 с.
3. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі : практичний посібник / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К. : Лібра, 2001. – 840 с.
4. Нападовська Л. Управлінський облік: значення та застосування у практичній діяльності вітчизняних підприємств в умовах ринкових відносин / Л. Нападовська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 8/9. – С. 78–94.
5. Завгородній В.П. Бухгалтерський облік в Україні : нав. посібник / В.П. Завгородній. – К. : А.С.К., 2002. – 847 с.
6. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник / В.В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : КНЕУ. – 2006. – 412 с.
7. Лищенко О.Г. Організація обліку витрат на підприємствах металургійної галузі для цілей управління / О.Г. Лищенко, О.М. Панченко // Металургія : збірник наукових праць Запорізької державної інженерної академії. – 2009. – Вип. 19.

Ключові слова: витрати, планування, підприємство, оптимізація організації обліку, ефективне управління.

Ключевые слова: затраты, планирования, предприятие, оптимизация организации учета, эффективное управление.

Keywords: costs, scheduling, enterprise, optimization of accounting, effective management.

Надійшла до редакції 06.06.2014 р.

Рецензент: к.е.н. Рожков В.О.